

DIJİTAL HABERCİLİK PRATİKLERİNDE BÜYÜK VERİ: AÇIK KAYNAK İSTİHBARATI (OSINT) ÜZERİNE BİR İNCELEME

BIG DATA IN DIGITAL JOURNALISM PRACTICES: A STUDY OF OPEN SOURCE INTELLIGENCE (OSINT)

Mehmet BÜYÜKAFŞAR

¹Dr.Öğr.Üyesi, Niğde Ömer Halis Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Gazetecilik, mehmetbuyukafsar@gmail.com

ÖZ

Büyük veri ve açık kaynak istihbaratının (OSINT) entegrasyonu gazeteciliği önemli ölçüde yeniden şekillendirmiş, bilgi kaynağı bulma, doğrulama ve raporlama için yeni yöntemler sunmuştur. Bu makale, büyük verinin gazetecilere büyük hacimli bilgileri analiz etmek için nasıl araçlar sağladığını ve benzeri görülmemiş bir hız ve isabetle haber doğrulamalarını nasıl gerçekleştirebileceklerini araştırmaktadır. Aynı zamanda, dijital habercilik pratiklerinde büyük veri ve açık kaynak istihbaratının (OSINT) rolünü, bu teknolojilerin sunduğu fırsatları ve etik-teknik zorlukları ele almayı amaçlamaktadır. OSINT, uydu görüntüleri ve sosyal medya meta verileri gibi kamuya açık bilgilerden eyleme geçirilebilir içgörülerin çıkarılmasına olanak tanıyan büyük verinin kritik bir tamamlayıcısı olarak değerlendirilmektedir. Bu gelişmeler doğrulama, ölçeklenebilirlik ve hikaye çeşitliliğini artırırken, gizlilik endişeleri, verilerin yanlış yorumlanması ve algoritmik önyargı gibi etik zorlukları da beraberinde getirmektedir. Makalenin sonuç bölümünde, gazetecilikte büyük veri ve OSINT'in potansiyelini en üst düzeye çıkarmak ve mesleği veri odaklı çağda başarılı olacak şekilde konumlandırmak için eğitim, işbirliği ve etik güvenceler bağlamında bir vizyon önerilmektedir. Çözüm önerileri, gazetecilik eğitimine veri okuryazarlığı ve etik becerilerin entegre edilmesini, disiplinlerarası iş birlikleriyle şeffaf metodolojiler geliştirilmesini ve kamuoyuna açıklık ilkelerinin benimsenmesini içermektedir. Teknolojik ilerlemenin gazeteciliğin demokratik işlevini güçlendirebilmesi için etik değerlerle dengelenmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Sonuç olarak; bu çalışma büyük verinin gazetecilikteki dönüştürücü rolünü ve OSINT'in haber üretim süreçlerine olan kritik katkılarını detaylı bir şekilde incelemiştir.

Anahtar Kelimeler: Dijital habercilik, Büyük veri, Açık kaynak istihbaratı (OSINT), Haber doğrulama

ABSTRACT

The integration of big data and open-source intelligence (OSINT) has significantly reshaped journalism, offering new methods for discovering, verifying, and reporting information. This article explores how big data provides journalists with tools to analyze vast volumes of information and verify news with unprecedented speed and accuracy. It also aims to examine the role of big data and OSINT in digital journalism practices, along with the opportunities and ethical-technical challenges these technologies present. OSINT is regarded as a critical complement to big data, enabling the extraction of actionable insights from publicly available information, such as satellite imagery and social media metadata. While these advancements enhance verification, scalability, and story diversity, they also bring ethical challenges, including privacy concerns, data misinterpretation, and algorithmic bias. In the conclusion, the article proposes a vision for maximizing the potential of big data and OSINT in journalism, positioning the profession for success in the data-driven era through education, collaboration, and ethical safeguards. Recommendations include integrating data literacy and ethical skills into journalism training, developing transparent methodologies through interdisciplinary collaborations, and adopting public accountability principles. Ultimately, it emphasizes that technological progress must be balanced with ethical values to strengthen journalism's democratic function. In conclusion; this study has examined in detail the transformative role of big data in journalism and the critical contributions of OSINT to news production processes.

Keywords: Digital journalism, Big data, Open source intelligence (OSINT), Fact checking

GİRİŞ

Dijitalleşme, iletişim teknolojilerindeki hızlı gelişmelerle birlikte habercilik pratiklerini köklü bir dönüşüme uğratmıştır. Geleneksel medya araçlarının sınırlarını aşan dijital platformlar, haber üretim ve tüketim süreçlerini yeniden tanımlayarak etkileşimli, anlık ve çok boyutlu bir habercilik anlayışını beraberinde getirmiştir. 1990'larda web tabanlı platformların yükselişi, 2000'lerde sosyal medyanın küresel ölçekte yaygınlaşması ve 2010'larda akıllı cihazların hayatımıza girmesi, haber üretim ve tüketim süreçlerini yeniden tanımladı.

Geleneksel medyanın tek yönlü iletişim modeli, yerini etkileşimli, anlık ve çok kanallı bir habercilik anlayışına bıraktı. Örneğin, X ve Facebook gibi platformlar, kullanıcıların sadece haber tüketicisi değil, aynı zamanda üreticisi olmasını sağlayarak "yurttaş gazeteciliği" kavramını güçlendirdi. Bu süreçte, gazetecilik yalnızca bilgi aktarımıyla sınırlı kalmamış; veri analizi, görselleştirme ve kullanıcı katılımı gibi dinamik unsurlarla zenginleşmiştir.

Özellikle büyük veri ve açık kaynak istihbaratı (OSINT) gibi teknolojilerin entegrasyonu, gazeteciliğin doğrulama, ölçeklenebilirlik ve hikaye çeşitliliği gibi alanlardaki kapasitesini artırmıştır. Büyük veri ve açık kaynak istihbaratı (OSINT), bu dijital dönüşümün en kritik bileşenlerindendir. Büyük veri, gazetecilerin devasa veri kümelerini analiz ederek sosyal eşitsizlikler, iklim değişikliği veya siyasi yolsuzluk gibi karmaşık konuları derinlemesine incelemesine olanak tanır. Örneğin, 2016 yılında Uluslararası Araştırmacı Gazeteciler Konsorsiyumu (ICIJ), "Panama Belgeleri" sızıntısını büyük veri analiziyle işleyerek küresel vergi kaçakçılığını ortaya çıkarmıştı. OSINT ise uydu görüntüleri, sosyal medya meta verileri ve kamuya açık veritabanları gibi kaynaklardan elde edilen bilgilerle, özellikle savaş bölgeleri veya doğal afetler gibi erişimi kısıtlı alanlarda haberciliği mümkün kılmaktadır. Örneğin, Suriye

iç savaşı sırasında Bellingcat ekibi, OSINT teknikleriyle kimyasal saldırıların kanıtlarını belgelemiştir. Büyük veri, gazetecilik alanında devasa veri kümelerinin analiz edilerek anlamlı içgörülere dönüştürülmesine olanak tanırken, OSINT ise kamuya açık kaynaklardan elde edilen bilgilerin sistematik olarak değerlendirilmesini sağlamaktadır. Bu iki kavramın entegrasyonu, gazeteciliğin doğruluk, şeffaflık ve hesap verebilirlik ilkelerini güçlendirmektedir. Ancak bu süreçte karşılaşılan etik ikilemler ve teknolojik sınırlamalar da göz ardı edilmemelidir. Bu dönüşüm, gazetecilerin bilgiye erişim, doğrulama ve raporlama yöntemlerini yeniden şekillendirirken, aynı zamanda etik, gizlilik ve veri güvenliği gibi yeni zorlukları da beraberinde getirmiştir. Büyük veri ve OSINT'in dijital habercilik pratiklerine entegrasyonu, doğrulama, ölçeklenebilirlik ve hikâye çeşitliliği gibi alanlarda önemli potansiyeller sunmuştur. Ancak, mevcut literatürün büyük bölümü (Lewis ve Westlund, 2015; Van der Woude, Dodds ve Torres, 2024), teknik olanaklara odaklanarak OSINT'in haberciliğin kurumsal yapılarını (örneğin; doğrulama kültürü) nasıl dönüştürdüğüne dair uzun vadeli analizler sunmamaktadır (Belair-Gagnon & Holton, 2018; Parasie, 2014).

Bu makale, literatürdeki söz konusu boşlukları doldurmayı; büyük veri ve OSINT'in dijital habercilik pratiklerine olan katkılarını, avantajlarını ve dezavantajlarını ele almaktadır. Bu teknolojilerin gazeteciliğe sunduğu fırsatlar ve ortaya çıkardığı sorunlar üzerine gazeteciliğin nasıl daha etkin ve sorumlu bir şekilde konumlandırılabilirliğine dair bir perspektif sunmayı amaçlamaktadır. Ayrıca, bu teknolojilerin gazetecilik mesleğini nasıl dönüştürdüğü ve bu dönüşüm sürecinde karşılaşılan fırsatlar ile zorluklar derinlemesine incelenecektir. Araştırma, OSINT ve büyük veri entegrasyonunun dijital habercilik ekosistemindeki dönüşümünü hem teknik hem kurumsal boyutlarıyla betimsel olarak inceleyerek literatüre katkı sunmayı hedeflemektedir.

1. Dijital Habercilik

Dijital habercilik, haberlerin internet ve diğer dijital platformlar üzerinden hazırlanması, yayımlanması ve dağıtılmasını kapsayan bir süreçtir. Geleneksel gazetecilikten farklı olarak, dijital habercilik, teknolojinin sunduğu olanaklarla daha hızlı, etkileşimli ve çok yönlü bir haber akışı sağlar. Günümüzde bu alan hem haber tüketim alışkanlıklarını hem de gazetecilik yöntemlerini köklü bir şekilde dönüştürerek, anlık güncellemeler ve görsel-işitsel içeriklerle zenginleşmiş bir medya ortamı sunmaktadır. Dijitalleşme, bireyler, gruplar ve toplumların yanı sıra işletmeler için de önemli bir alan haline gelmiştir. Bu dönüşümle birlikte medya kuruluşları dijital çağa uyum sağlamış ve habercilikte dijitalleşme anlayışı ortaya çıkmıştır. Rogers'ın dijital medyanın özellikleri olarak tanımladığı etkileşim, kitleleşme ve eş zamansızlık kavramları, diğer alanlarda olduğu gibi habercilikte de değişimlere yol açmıştır (Rogers, 1986). Dijitalleşmenin bu özellikleri hem medya kuruluşlarının çalışma dinamiklerini hem de okurların haber tüketim alışkanlıklarını büyük ölçüde değiştirmiştir. Dijital teknolojilerin hayatımızda vazgeçilmez bir unsur olduğu günümüzde haber ve habercilik sektörü dijital teknoloji içerisine entegre olmaktadır. Habercilik sektörünün geleneksel yapısının dijital teknolojiye uyarlanma sürecinde hem teknolojinin gelişimi hem de okur/izler kitlenin yapısına bağlı olarak değişim ve dönüşüm yaşanmıştır. Haber sadece gazete, dergi, televizyon, radyo gibi geleneksel yapıdaki kitle iletişim araçlarından değil, bilgisayar ve internet teknolojilerinin ortaya çıkışıyla web sitelerinde de kendine yer edinmiştir. Haber üretimi artık geleneksel yapının haricinde yeni medya olarak adlandırılan dijital ortamlarda yapılmaktadır (Lowenthal, 2020). Bu gelişmeler, dijital habercilik kavramının doğuşuna zemin hazırlamıştır. Dijital dünyada habercilik, yalnızca bilgi aktarmakla kalmayıp, aynı zamanda kullanıcıyla anlık etkileşimi esas alan dinamik

bir veri paylaşım süreci olarak tanımlanmaktadır. Dijital habercilik, bir zamanlar özel bir konu olarak görülürken, bugün herkesin ilgisini çeken bir alan haline gelmiştir. Günümüzde dijital gazetecilik, sosyal bilimler, beşerî bilimler, teknoloji, veri bilimi ve yapay zekâ gibi geniş bir yelpazeye yayılan disiplinleri kapsamaktadır (Burgess ve Hurcombe, 2019, s.359). Dijital habercilik, haberin üretim sürecinin zaman ve mekân sınırlarından bağımsız bir şekilde, yazı işleri birimine bağlı kalmaksızın dijital platformlar üzerinden gerçekleştirildiği bir yaklaşımı ifade eder. Bu tür gazetecilikte, sosyal medya gazetecilerinin hipermetin öğelerini kullanarak etkileşim sağlaması ve haber içeriklerini çeşitli medya kanallarıyla entegre etmesi temel bir gerekliliktir. Dijital ortamda yürütülen bu süreç, internet teknolojilerine hâkimiyeti de zorunlu hale getirmektedir. Şüphesiz ki dijital teknolojilerin gelişimi medyanın standart formların ötesine geçmesini sağlayarak (Rençber, 2019, s.73) haberciliğin tüm doğasını değiştirmiş hem üretici hem de tüketici açısından farklı durumlar ortaya çıkarmıştır. Pavlik'e göre, teknolojik gelişmelerin sağladığı mobil araçların sunduğu habercilik anlayışının, daha kapsamlı bir deneyime öncülük edebileceği ifade edilmektedir (2013, s.182). Dijital habercilik, çok yönlü, hızlı, düşük maliyetli ve kolay erişilebilir bir ortam sunmuştur. Ancak, bu avantajlarının yanı sıra teknolojinin haberciliğe etik ve güvenlik sorunları da getirebileceği göz ardı edilmemesi gereken bir gerçektir. Habercilik alanında yaşanan dönüşüm farklı teknikler ve araçların kullanımı ile yeni habercilik türlerini yaratmıştır. Bu bağlamda, gazeteciliğin farklı araç ve tekniklerle yapılması haberciliğin pratiklerinin yanı sıra gazetecilerin, tüketicilerle ve toplumla olan ilişkisini de etkilemiştir. Ayrıca değişen habercilik pratiklerinin incelenmesi, haberciliğin toplumla kurduğu ilişkiyi anlamada ipuçları sunmakta ve gazeteciliğin teknolojik temelli gelişimini kavramada önem taşımaktadır.

2. Dijital Habercilik Pratikleri

Günümüzde dijitalleşmenin hızla ilerlemesiyle birlikte, toplumsal ve ekonomik yaşamın merkezine internet ve sosyal medya yerleşmiştir. İnsanlar, çevrelerindeki gelişmeleri takip etmek ve sosyal ilişkilerini güçlendirmek için bu yeni iletişim araçlarını aktif bir biçimde kullanmaktadır. Sanayi Devrimi'nden bu yana süregelen teknolojik dönüşüm, günümüzde dijitalleşme ile yeni bir boyut kazanmıştır. Bilgisayar teknolojilerinin gelişmesiyle başlayan bu süreç, Web 4.0 olarak adlandırılan bir döneme evrilmiştir. İnternet, yapay zeka ve büyük veri gibi teknolojilerin yaygınlaşmasıyla üretim süreçleri otomatikleşmiş, iş modellerimiz değişmiş ve sosyal ilişkilerimiz yeniden şekillenmiştir. Bu dönüşüm, sadece ekonomik değil, aynı zamanda sosyal ve kültürel yaşamı da derinden etkilemiştir. Medya sektörü de bu değişimden nasibini alarak, dijital platformlara taşınmış ve geleneksel habercilik anlayışı yerini dijital haberciliğe bırakmıştır. Özdoğan (2019)'a göre, dijitalleşme sadece bireyler, gruplar ve toplumların değil, aynı zamanda işletmelerin de kendine yer edindiği bir ortam olmuştur. Bu süreç içerisinde medya işletmeleri dijital çağa ayak uydurmuş ve dijitalleşen habercilik anlayışı oluşmuştur. Dijital platformların sayısındaki artışa rağmen kullanıcı etkileşiminin en yoğun olduğu platformlardan biri haber üretimi için tercih edilen uygulamalardır. Haberciliğin temel amacı olan haberin hedef kitleye ulaştırılması, bu platformlar sayesinde daha etkin bir şekilde gerçekleştirilmektedir. Dolayısıyla dijital habercilik pratikleri, kullanıcı yoğunluğunun yüksek olduğu platformlarda yoğunlaşmaktadır.

Yeni iletişim teknolojilerinin gelişimiyle birlikte medya ortamında kullanıcılar, yalnızca bilgi tüketen bireyler olmaktan çıkarak, aynı zamanda bilgi üreten aktif kullanıcılar haline gelmiştir. Bu değişim, dijital habercilik pratiklerini etkileyerek, geleneksel habercilik modellerinin ötesine geçen yenilikçi yakla-

şımaların ortaya çıkmasını sağlamıştır. Kullanıcıların daha aktif bir rol üstlenmesi, haber üretiminin tek yönlü yapısını dönüştürerek dijital platformlarda etkileşim odaklı ve dinamik bir habercilik anlayışını öne çıkarmıştır. Bu doğrultuda, internet gazeteciliği, alternatif gazetecilik, yurttaş gazeteciliği ve yavaş gazetecilik gibi yeni gazetecilik türleri, dijital haberciliğin ayrılmaz unsurları haline gelmiştir. Bu yaklaşımlar, kullanıcıların içerik üretimine katılımını artırarak haberciliği daha kişiselleştirilmiş ve çok boyutlu bir hale getirmiştir.

2. 1. İnternet Haberciliği

İnternet gazeteciliği, sınırsız erişim imkânı sunarak haberin niteliğini yerelleştirme yönünde bir etki yaratmaktadır. Zaman ve mekân sınırlaması olmaksızın, dünyanın herhangi bir yerindeki bir olaya anında ulaşılabilmesi, dünyayı daha küçük ve erişilebilir bir alan haline getirmiştir (Aktaş, 2007). İnternet gazeteciliği; yeni bilgiyi taşınması, her yerden erişilebilir olması, sürekli güncellenebilir yapısı ve etkileşimli özellikleri sayesinde uzun ömürlü bir medya aracı olma özelliğine sahiptir (Dumanlı, 2013).

Bunun yanı sıra, bu medya türü kullanıcıya, ulaştığı haber hakkında tartışmalara katılma ve haberi hazırlayan gazeteciyle aynı kanal üzerinden iletişim kurarak fikir alışverişinde bulunma imkânı tanımaktadır (Aktaş, 2007). Böylelikle kullanıcı, yalnızca haberi tüketmekle kalmayıp editoryal sürecin bir parçası haline de gelmektedir.

İnternetin her alanda olduğu gibi medya alanında da derinlemesine etkileşimler yaratmasıyla sanal gazetecilik, yani çevrimiçi temelli internet gazeteciliği ortaya çıkmıştır. Bu yeni medya formatı, gazetecilere daha geniş bir sorumluluk alanı sunarken aynı zamanda kullanıcıları haber üretim sürecinin aktif bir parçası haline getirerek geleneksel gazeteciliğe kıyasla daha interaktif bir deneyim sunmaktadır.

2. 2. Drone Gazeteciliği

Drone teknolojisi, gazeteciliği kökten değiştirerek, haberlerin daha canlı ve etkileyici bir şekilde sunulmasını sağlamaktadır. Bu küçük uçan araçlar, olaylara farklı bir bakış açısı sunarak, haberlerin daha zengin bir içerikle donatılmasına olanak tanır. Yüksek çözünürlüklü videolar ve geniş açılı fotoğraflar sayesinde, haberler daha canlı ve anlaşılır hale gelmektedir. Ayrıca, drone'lara entegre edilen sensörler sayesinde, sadece görsel değil, aynı zamanda sıcaklık, nem gibi çeşitli veriler de toplanabilmektedir. Bu sayede, haberlerin daha bilimsel ve güvenilir bir boyut kazandığından söz edilebilir.

Özellikle doğal afetler, savaş bölgeleri gibi ulaşılması zor bölgelerde drone'lar, gazetecilere güvenli bir çalışma ortamı sunmaktadır. Böylece, haberler daha hızlı ve daha doğru bir şekilde kamuoyuna ulaştırılmış olur (Kavaklı, 2018, s.161).

Çekilmesi zor olan görüntüleri belli bir süreye kadar kaydedip fotoğraf çekmesi nedeniyle drone'lar, medyaya kayda değer bir kolaylık sağlamıştır (Kalsın, 2016, s.87).

2. 3. Sosyal Medya Gazeteciliği

Sosyal medya, iletişim paradigmasını köklü şekilde dönüştürerek, merkezîyetçi iletişim modelinden dağıtık bir yapıya geçişi hızlandırmıştır. Geleneksel medyanın tek yönlü iletişimine karşın, sosyal medya; interaktif bir iletişim ortamı sunmaktadır. İnternet forumları, bloglar, wiki platformları gibi çeşitli araçları içeren sosyal medya, gazetecilik uygulamalarında da önemli değişimlere neden olmuştur (Kurt, 2014, s.821).

Sosyal medya, geleneksel medya kuruluşlarının tekelinde olan haber üretim süreçlerini demokratikleştirerek, haberlere erişimin çeşitlenmesini sağlamıştır. Haberlerin sosyal medya platformlarındaki yayılım hızı, geleneksel medyaya göre çok daha fazladır. Ayrıca, sosyal medya, haberlere dair kullanıcı

geri bildirimlerinin anlık olarak toplanabildiği interaktif bir ortam sunarak, haber içeriklerinin kullanıcı ihtiyaçlarına daha uygun hale getirilmesine olanak tanımaktadır (Kurt, 2014, s.822).

2. 4. Yurttaş Gazeteciliği

Yurttaş gazeteciliği, gazeteci olmayan bireylerin haber oluşturma süreçlerine sokulması ve onların gündemi belirlemesi felsefesine dayanmaktadır (Karaman ve Önder, 2017:165). Sosyal medyanın yükselişiyle birlikte, haber üretimi demokratikleşmiş; bireyler, Alvin Toffler'ın (1980) öngördüğü 'prosumer' (üre-tüketici) modeline uygun şekilde, pasif tüketiciler olmaktan çıkıp hem haberleri üreten hem de tüketen aktif aktörlere dönüşmüştür (Duran, 2003:97).

Bu nedenle yurttaş gazeteciliği bağlamında, bir olaya tanıklık ederek olayla ilgili haber içeriği üretebilen herkes potansiyel bir gazeteci olarak kabul edilmektedir (Güz, Yegen ve Yanık, 2017, s.1408).

Bireylerin gazetecilik mesleğini profesyonel olarak icra etmese de haber üretim süreçlerinde aktif bir rol üstlenmesi, yurttaş gazeteciliği olarak tanımlanmaktadır (Karaman ve Önder, 2017:164). Etkileşimli medya ortamlarının sağladığı imkânlarla, haber üretim süreçlerinde bireyleri aktif katılımcılar olarak değerlendiren yurttaş gazeteciliği anlayışı, bu kapsamda bireylerin yurttaşlık görevlerini yerine getirmelerine de katkı sağlamaktadır (Durgeç Aydoğan, 2017:706).

Farklı ve mümkün olduğunca çok sayıda haber kaynağına erişerek, haberi resmi bir perspektiften ziyade sıradan insanların bakış açısıyla aktarmak, yurttaş gazeteciliği açısından büyük bir önem taşımaktadır (Duran, 2003:95-96).

2. 5. Robot Gazetecilik

Robot gazetecilik, makineleşme ve dijitalleşmenin bir sonucu olarak, gazetecilik alanında her aşamada teknolojik sistemlerin kulla-

nımını kapsamaktadır. Haberlerin üretilmesi, seçilmesi, dağıtılması, okuyucuya ulaştırılması ve geri dönüş süreçleri başta olmak üzere, haberdeki tercihlere yön veren pek çok yapı yeniden şekillenmiştir. Özellikle haberin veri temelli işlenmesi ve bu verilerin kullanıcılar tarafından farklı amaçlarla yönlendirilebilmesi, gazetecilik ve haber anlayışının geleceğini belirlemektedir. Algoritmaların devreye girmesiyle birlikte insan unsurunun sürecin dışına çıkması (Narin, 2017, s.84-85), haberlerin, haber ajanslarının ve haber üretiminde yer alan profesyonel süreçlerin yeniden yapılandırılmasını gerektirmiştir. Bu süreçte, gazeteciliğin veri temelli bilgi toplama ve dijitalleşme ekseninde gelişen uzmanlıkları, haberi yalnızca bilgi ve iletişim aracı olmaktan çıkarıp, gazetecilik anlayışını köklü şekilde dönüştürmüştür. Her ne kadar “kişisel verilerin güvende tutulamaması, gazetecinin etkinliğinin azalması, veriye erişimdeki eşitsizlikler ve resmi kaynaklara aşırı bağımlılık gibi” pek çok olumsuz sonucu beraberinde getirirse de internet ve sosyal medya platformlarının sunduğu geniş ve çok yönlü veri yapısı, gazetecilik uygulamalarında zorunlu yapısal değişikliklere yol açmıştır (Narin, Ayaz, Fırat ve Fırat, 2017, s. 220-231).

2. 6. Veri Gazeteciliği

Veri gazeteciliği alanında önemli çalışmalara imza atan Adrian Holovaty, 2016 yılında kaleme aldığı makalesinde, haber kuruluşlarının geleneksel hikaye merkezli yaklaşımından vazgeçip veriye dayalı bir habercilik anlayışına geçmesi gerektiğini vurgulanmaktadır. Holovaty, büyük veri kümelerini analiz ederek haberlere daha fazla derinlik ve anlam katabilecek bir habercilik modelini önermektedir (Holovaty, 2016). Dijitalleşmenin bir sonucu olarak ortaya çıkan “büyük veri” kavramı, veri haberciliğini önemli bir konuma taşımıştır. Büyük veri, geniş kapsamlı veri setlerini içeren (Parks, 2014: 355), aynı zamanda bu verilerin saklanması, analiz edilmesini ve görselleştirilmesini içeren bir işleme sürecini

ifade etmektedir (Parasie, 2014). Büyük veri analitiği, habercilik alanında yeni bir çığır açtı. Devasa veri kümelerinin işlenmesi ve anlamlı hale getirilmesi için geliştirilen algoritmalar sayesinde, haberler daha önce hiç olmadığı kadar derinlemesine ve kapsamlı bir şekilde incelenabiliyor. Veri haberciliği olarak adlandırılan bu yaklaşım, araştırmacı gazeteciliğin yeni bir boyut kazanmasını sağlıyor.

Veri haberciliği, haberciliği pasif bir bilgi tüketimi deneyiminden, aktif bir katılım sürecine dönüştürür. Ham verilerin okurlarla paylaşılması, haberlerin şeffaflığını artırır ve okurların haberlerin doğruluğunu kontrol etmelerine olanak tanır. Ayrıca, okurlar, verileri farklı açılardan inceleyerek, haberlerde yer almayan yeni bağlantılar kurabilir ve daha derinlemesine anlamlar çıkarabilirler (Narmanlıoğlu, 2021: 53).

3. Büyük Veri

Büyük veri kavramı, ilk olarak 1990’lı yıllarda John Mashey tarafından literatüre kazandırılmış olsa da, kökenleri istatistik ve bilgisayar bilimlerindeki karmaşık veri kümelerinin yönetimi ve analizi çalışmalarına dayanmaktadır. Başlangıçta akademik çevrelerin ilgi odağı olan bu kavram, günümüzde disiplinler arası bir karakter kazanarak sağlık, ekonomi, üretim ve araştırma-geliştirme gibi birçok alanda dönüştürücü bir etki yaratmaktadır. Büyük veri ve analitiği, güncel dünyada bilgiye dayalı karar verme süreçlerinin vazgeçilmez bir parçası haline gelmiştir (Ularu vd., 2012, s. 4). Hayatımızın her alanında “veri seli” hissedilmekte ve yaşanmaktadır. Veri miktarı ve çeşitliliği arttıkça da literatüre yeni kavramlar girmeye başlamıştır. Büyük Veri kavramı da bu kapsamda ilk olarak John Mashey tarafından 1990’lı yılların ortalarında büyük veri setlerinin yönetimi ve analizi olarak kullanılmıştır. Ancak akademik referans anlamında ilk olarak Weiss ve Indurkha (1998) tarafından bilgisayar biliminde, Diabold tarafından 2000 yılında ekonometri ve istatistik alanlarında Büyük Veri kavramı mevcut anlamı ile

kullanılmıştır (Diebold, 2012).

Büyük veri, bilgisayarların bile zorlandığı devasa boyutlardaki, sürekli büyüyen ve karmaşık veri kümelerini ifade eder. Bu karmaşıklık daha iyi anlamak için sıklıkla kullanılan bir kavram ise 5V'dir. 5V, büyük verinin beş temel özelliğini ifade eder (Lowenthal, 2020):

Hacim (Volume): Büyük verinin en belirgin özelliği devasa boyutudur. Petabaytlar ve hatta exabaytlar büyüklüğündeki veri kümeleri, geleneksel veri depolama ve işleme yöntemlerini zorlar.

Hız (Velocity): Büyük veri, gerçek zamanlı olarak veya çok yüksek hızlarda üretilir ve güncellenir. Sosyal medya paylaşımları, sensör verileri ve finansal işlemler gibi kaynaklardan gelen veriler, saniyeler içinde devasa hacimlere ulaşabilir. Bu hız, veri analizinin de hızlı ve gerçek zamanlı olmasını gerektirir.

Çeşitlilik (Variety): Büyük veri, yapılandırılmış (tablolar, veritabanları), yarı yapılandırılmış (XML, JSON) ve yapılandırılmamış (metin, görüntü, ses) olmak üzere farklı formatlarda ve türlerde olabilir. Bu çeşitlilik, veri analizini daha karmaşık hale getirir.

Güvenilirlik (Veracity): Büyük veri kaynaklarının çeşitliliği, verilerin doğruluğu ve güvenilirliği konusunda soru işaretleri doğurur. Hangi verinin doğru, hangi verinin yanlış olduğu veya hangi verinin daha güvenilir olduğu belirlenmesi büyük önem taşır.

Değer (Value): Büyük verinin tüm bu özelliklerinin bir araya gelmesi, veriye değer katar. Doğru analiz edildiğinde, büyük veri işletmelere rekabet avantajı sağlayabilir, yeni ürün ve hizmetlerin geliştirilmesine yardımcı olabilir ve daha iyi kararlar alınmasını sağlayabilir. Büyük veri; hacmi, hızı, çeşitliliği, güvenilirliği ve değeri ile geleneksel veri kavramının ötesine geçen bir olgudur. Bu özellikler, büyük verinin hem bir fırsat hem de bir zorluk olduğunu gösterir. Doğru analiz edildiğinde büyük veri, işletmelere ve topluma

büyük faydalar sağlayabilir. Büyük veri, düşünüldüğünden çok daha geniş bir kavramdır. Hacmi son derece büyük, hızı oldukça yüksek, çeşitliliği fazladır. Ancak güvenlik, kaynakların doğruluğu ve netlik gibi konularda bazı belirsizlikler veya sorunlar yaşanabilir. Bu nedenle, verinin potansiyel değeri oldukça yüksektir. Ancak, verinin değerini azaltabilecek unsurlar da göz ardı edilmemelidir. Eğer bu unsurlar etkili bir şekilde yönetilirse, veriyi, değerli ve kullanışlı hale getirmek mümkün olur. Büyük veri, geleneksel veri yönetim sistemlerinin sınırlarını aşan, devasa hacimli, çeşitli ve hızla üretilen veri kümeleridir. Bu veri yığınlarından değerli bilgiler çıkarmak için özel olarak tasarlanmış teknolojiler ve araçlar gerekmektedir. Açık kaynaklı yazılımların ve bulut bilişimin yükselişiyle birlikte, büyük veri ekosistemi hızla gelişmiştir. Özellikle Google, Amazon, Facebook ve LinkedIn gibi dev şirketler, kendi ihtiyaçları doğrultusunda geliştirdikleri teknolojileri açık kaynak olarak paylaşarak bu alandaki inovasyonu hızlandırmışlardır. Büyük veri, artık sadece teknoloji şirketlerinin değil, sağlık, finans, üretim gibi birçok sektörün de gündeminde olan stratejik bir varlık haline gelmiştir. Yapay zekâ ve makine öğrenmesi gibi gelişen teknolojilerle birlikte, büyük veriden elde edilen bilgiler sayesinde daha akıllı ve daha kişiselleştirilmiş hizmetler sunmak mümkün hale gelmiştir. Ancak bu durum, veri gizliliği ve güvenliği gibi önemli konularda da yeni zorluklar ortaya çıkarmaktadır (Cackett, 2013).

4. Büyük Veri ve Gazetecilik İlişkisi

Günümüzde bilgi ve iletişim teknolojilerindeki hızlı gelişmeler, toplumların her kesiminde veri üretimini ve tüketimini artırmıştır. Bu durum hem bireysel yaşamları hem de toplumsal süreçleri derinden etkileyerek yeni bir veri çağının başlangıcını müjdelemektedir. Artık her birey, farkında olmadan veya bilerek sürekli olarak veri üretmekte ve bu veriler,

kamu kurumlarından özel şirketlere kadar pek çok kuruluş tarafından toplanarak analiz edilmektedir.

Bu veri yığınları hem yönetim süreçlerini hem de toplumsal yaşamı dönüştürme potansiyeline sahiptir. Ancak bu verilerin anlamlı bir şekilde yorumlanması ve kullanılması büyük önem taşımaktadır. Verilerin doğru bir şekilde analiz edilmesi ve görselleştirilmesi sayesinde, toplumsal sorunlara daha etkin çözümler üretilerek kamu politikaları daha verimli hale getirilebilmekte ve bireylere daha iyi hizmet sunulabilmektedir. Gazeteciliğin veriye dayalı süreçlerle dönüştürülmesi, şu açılardan önemli görülmektedir: Derinlemesine inceleme olanağı, medyanın dördüncü güç işlevini pekiştirir ve yönetimlerin hesap sorulabilirliğini artırır. İlgili kurumlar üzerinde şeffaflaşma yönünde baskı unsuru oluşturur, hatalı uygulamaları ortaya çıkararak kamu yararı sağlar. Veriye dayandırmak, haberin nesnellliğini arttırarak okuyucuların medyaya yönelik güvenini tazeler. Bu anlamda gazeteciliğin veriye dayalı bir sürece geçişi, medya kuruluşlarına duyulan güvenin yeniden tesis edilmesi, toplumsal katılımın artırılması, medyanın demokratikleşmesi ve şeffaflığın sağlanması açısından kritik bir öneme sahiptir. Veriye dayalı gazetecilik, haberlerin daha objektif ve güvenilir olmasını sağlayarak, medya ile toplum arasındaki bağı güçlendirir.

Nitekim veri gazeteciliği kavramının ortaya çıkmasında önemli bir rol oynayan WikiLeaks'in kurucusu Julian Assange, vurgusunu nesnellikten ziyade şeffaflık üzerine yapmaktadır. Assange, veri setlerinin açık ve şeffaf bir şekilde paylaşılmasıyla kamuoyunun bilgilendirilmesinin ve yönetimin hesap verebilir hale getirilmesinin mümkün olduğunu savunmaktadır. Bu yaklaşımın, medyanın geleneksel dördüncü güç işlevini yerine getirmesine katkı sağlayacağını ifade etmektedir (Lynch, 2012).

Veri gazeteciliği, bilgisayar destekli gazetecilikten epistemolojik olarak bu noktada ayrılır: veri gazeteciliği, okuyucuları hakikat-

lerin ve ahlaki taleplerin oluşturulmasında gazetecilerle eşit derecede etkin bir konumda görür (Coddington, 2015, s. 335). Veri gazeteciliğinin bilimsel yönü, okuyucunun kaynak malzemeyle kurduğu bu ilişkiye dayanırken, demokratikleştirici işlevi ise gazetecilerden değil, verilerin şeffaflığı ve erişilebilirliğinden; okuyucuların haber hikâyelerine katılımını mümkün kılmasından kaynaklanmaktadır (Hammond, 2017).

Bir süreç olarak veri gazeteciliği genel hatlarıyla, veriyi toplama, filtreleme, düzenleme, görselleştirme, işleme ve ilişkilendirme (bağlama oturtma ve ilişkili veri setleriyle birleştirme) aşamalarından oluşur. Bu sayede, karmaşık konular daha anlaşılır hale getirilir ve kamuoyu daha iyi bilgilendirilir. Veri gazeteciliği, sadece haberleri aktarmakla kalmaz, aynı zamanda olayların nedenlerini ve sonuçlarını da ortaya çıkararak, daha derinlemesine analizler sunar. Bu sayede, şeffaflık artar, demokratik süreçler güçlenir ve vatandaşların karar verme mekanizmalarına daha aktif katılımı sağlanır. Bu yeni düzende gazetecilerin rolü, haberi ilk veren olmaktan çok, haberi okuyucular için anlamlı hale getirmek; soyut verileri herkesin kendisiyle ilişkilendirebileceği somut bilgilere dönüştürmek olmuştur (Lorenz, Kayser ve McGhee, 2011).

Verilerin dönüştürülerek daha etkili bir şekilde kullanılması, bir yandan okuyucuların bilinç düzeyini değiştirirken, diğer yandan da devletleri hesap verebilirlik konusunda baskı altına alacağı öngörülmektedir (Dağ, 2020).

Veri gazeteciliği sayesinde eskiden yapılamadığı kadar derinlemesine araştırmalar artık mümkün olmuştur. Veri gazeteciliği, geleneksel gazeteciliğe sayısal verileri ve istatistiksel yöntemleri entegre ederek, haber üretiminde yeni bir paradigma ortaya koymuştur. Bu yaklaşım, haberlerin daha objektif, güvenilir ve derinlemesine incelenmesine imkan tanır. Veri gazeteciliği sayesinde, gazeteciler karmaşık konuları daha iyi anlamalı ve bu bilgileri geniş kitlelere daha etkili bir şekilde aktarabilmektedir.

Veri gazeteciliğinin en önemli özelliklerinden biri, haberlerin doğrulanabilirliğini artırmasıdır. Sayısal veriler, haberlerin iddialarını destekleyen somut kanıtlar sunar. Bu sayede, okurlar haberlerin gerçekliği konusunda daha emin olabilirler. Ayrıca, veri gazeteciliği sayesinde, haberlerin arkasındaki nedenler ve sonuçlar daha iyi analiz edilebilir. Bu da okurların olayları daha geniş bir perspektifte değerlendirmelerine olanak tanır.

Veri gazeteciliğinin haberciliğe getirdiği diğer önemli katkılar şunlardır:

Şeffaflık: Veri gazeteciliği, haber üretiminin daha şeffaf olmasını sağlar. Okurlar, haberlerin nasıl yapıldığını ve hangi verilere dayandığını görebilirler.

Hesap verebilirlik: Veri gazeteciliği, kamu kurumlarının ve özel sektörün hesap verebilirliğini artırır. Veriler, bu kurumların faaliyetlerinin daha yakından incelenmesine olanak tanır.

Demokrasi: Veri gazeteciliği, demokratik süreçleri güçlendirir. Vatandaşlar, veriye dayalı haberler sayesinde daha bilinçli kararlar verebilir ve temsilcilerini daha etkin bir şekilde denetleyebilirler.

Veri gazeteciliği, haberciliği dönüştüren ve daha güçlü bir hale getiren bir yaklaşımdır. Veri gazeteciliği sayesinde, haberler daha doğru, daha güvenilir ve daha anlamlı hale gelmektedir. Bu da toplumun daha iyi bir gelecek için bilinçli kararlar almasına katkı sağlamaktadır.

5. Açık Kaynak İstihbaratı (OSINT)

İnternet ve iletişim teknolojilerinin gelişimiyle birlikte giderek daha fazla önem kazanan ve sosyal hayatta kendine sağlam bir yer edinen bu kavram, herhangi bir gizli veya örtülü kaynağa başvurmadan, tamamen kamuya açık bilgilerden elde edilen bir istihbarat türünü ifade etmektedir. Bu çerçevede istihbaratın temel amacı, diğer güçlerin bir devletin ulusal çıkarlarını tehdit edebilecek planlarına karşı önceden uyarıda bulunarak savunma işlevi görmesi ve aynı zamanda devletin dış politi-

ka hedeflerini belirlemesine katkı sağlayarak proaktif bir rol üstlenmesidir (Kent, 2003, s.134). Bu doğrultuda, stratejik sürprizlerin önlenmesi, uzun vadeli uzmanlık oluşturulması, politika yapım süreçlerine destek verilmesi ve bilgi, gereksinim ile yöntemlerin gizliliğinin korunması, istihbarat kurumlarının temel varlık nedenlerini oluşturmaktadır (Lowenthal, 2020, s.3).

1994 yılından itibaren başlayan ve günümüze kadar kesintisiz devam eden teknolojik gelişmeler, özellikle internetin hayatımıza girmesiyle birlikte bilgiye erişimde köklü değişimlere yol açmıştır. Bu değişim, geleneksel medya anlayışının ötesine geçerek, açık kaynak istihbaratının ortaya çıkmasına ve hızla gelişmesine zemin hazırlamıştır. Açık kaynak istihbaratı, kamuya açık olan ve herhangi bir sınıflandırmaya tabi tutulmayan verilerin sistematik olarak toplanması, analiz edilmesi ve değerlendirilmesi sürecini ifade eder. İnternetin sunduğu sınırsız bilgiye erişim imkanı, bu yöntemin hızla yaygınlaşmasına ve karar alma süreçlerinde önemli bir araç haline gelmesine neden olmuştur. (Keleştemur, 2018, s.32).

OSINT'in en önemli avantajlarından biri erişilebilirliğidir. Ancak bu avantaj, elde edilen verilerin analiz edilmesi gerekliliğini ortadan kaldırmaz. Örneğin, güvenilir bir gazetenin haberlerini kaynak olarak kullanan bir analist, bu bilgiyi karar alıcılara aktarırken daima şüpheli ve sorgulamacı bir yaklaşım izlemelidir. Sahte haberler, manipülatif bilgiler, taraflı yaklaşımlar ve önyargılar her zaman göz önünde bulundurulması gereken risklerdir. Analist, bu tür ihtimallere karşı sürekli tetikte olmalıdır. Benzer şekilde, sosyal medya istihbaratı (SOCMINT) da manipülasyona ve dezenformasyona açık bir alandır.

Sosyal medyadan elde edilen bilgilerin analizinde, doğru ve yararlı bilgilerle kasıtlı şekilde yayımlanmış yanlış ya da yanıltıcı gönderilerin ayırt edilmesi kritik bir önem taşır. Manipülasyonun boyutlarını anlamadan ya-

pılan analizler, yanlış kararlar alınmasına neden olabilir (Lowenthal, 2020, s. 165-174). Aynı risk, internette yer alan bilgilerin ya da kamuya açık raporların değerlendirilmesi sırasında da geçerlidir. Rakipler veya düşmanlar tarafından bilinçli bir şekilde yayımlanan yanlış ve manipülatif bilgiler, analistleri yanlış olarak istihbarat hatalarına yol açabilir. Bu tür dezenformasyon kaynaklarına karşı analistlerin sorgulama temelli bir yaklaşım benimsemeleri hayati bir gerekliliktir (Wu ve ark., 2022, s. 452).

OSINT'in sağladığı verilerin büyüklüğü ve çeşitliliği, bu yöntemle toplanan istihbaratın analizinde bilgisayar temelli farklı tekniklerin kullanılmasına yol açmıştır. Metinlerin analiz edilmesinde dilbilimsel/metin tabanlı yöntemler, konum bilgileri ve kartografik bilgilerin analiz edilmesinde coğrafi bilgi sistemleri (GIS) ve uzaktan algılama, ilişkilerin, grupların ve ağların analizi için ağ bilimi ve son olarak medya tabanlı verilerin analizinde görsel adli bilimler, OSINT ile elde edilen verilerin analizinde kullanılan tekniklerden bazılarıdır (Ünver, 2018, s.8).

İnsan destekli olarak gerçekleştirilen bu analizlerin yönü, makine öğrenmesinin de bu alanda uygulanmasıyla birlikte, artık sonuç odaklı çıkarım yapmanın otomasyona bağlanacağı bir sürece doğru evrilmektedir (Williams ve Blum, 2018). OSINT sayesinde bireyler, gruplar (şirketler, kurumlar, örgütler, ülkeler gibi), olaylar, coğrafi bilgiler, IT ile ilgili veriler (alan adları, yazılımlar gibi) ve nesneler (resim ve video gibi) hakkında bilgiler daha kolay ve yoğun biçimde edinilebilmektedir (Böhm ve Lolagar, 2021, s.325).

OSINT Analiz Akış Şeması

Veri Toplama: Uydu/sosyal medya/kamu verisi tarama.

Doğrulama: Meta veri, coğrafi eşleme, uzman görüşü.

Bağlamsallaştırma: Tarihsel/sosyal arkaplan, olay örgüsü.

Analiz: Neden-sonuç ilişkisi, fail tespiti.

Raporlama: Görsel kanıtlarla destekli hikâyeleştirme.

Bir olay araştırması; uydu görüntüleri, sosyal medya içerikleri ve kamu verileri taranarak ham veri toplama veri toplama ile başlar. Ardından, meta veri inceleme, coğrafi eşleme ve uzman görüşleriyle verilerin güvenilirliği doğrulanır. Sonrasında, tarihsel/sosyal bağlam analizi ve kronolojik olay örgüsü oluşturularak veriler bağlamsallaştırılır. Bu temelde; kanıtların işaret ettiği neden-sonuç ilişkileri incelenir, üniforma/araç plakası gibi unsurlarla fail tespiti yapılarak analiz gerçekleştirilir. Nihai olarak, görsel kanıtlarla desteklenen anlaşılır bir hikâyeleştirmeye tüm bulgular raporlaştırılarak kamuoyuna sunulur. İnceleme yapılan konu ve içeriklere göre kullanılan yöntemler farklılaşsa da temelde haber doğrulama disiplini içerisinde bir analiz yürütülmektedir. Kaynak türü (örneğin; kamu verileri, uydu görüntüleri), kullanılan araçlar (örneğin; Google Earth, Planet Labs) ve sağlanan bilgiler (örneğin; yapı hasarı, askeri hareketlilik, arazi değişimleri) her incelemede değişmektedir.

5. 1 Bir OSINT Zaferi: Bellingcat ve Suriye'deki Kimyasal Saldırıları

Suriye iç savaşının karanlık günlerinde, rejim tarafından düzenlenen kimyasal saldırı iddiaları uluslararası toplumun gündeminde şok etkisi yaratmıştır. Bellingcat ekibi öncülüğündeki OSINT araştırmacıları, bu iddiaları aşağıdaki başlık ve yöntemlerle inceleyerek olaya ilişkin gerçekliği ortaya çıkarmışlardır:

Tanık Videoları ve Meta Veri Analizi: Mağdurların semptomlarını gösteren ve saldırının hemen sonrasına ait yerel videolar toplanmıştır. Videoların yüklendiği zamanlar, gömülü coğrafi koordinatlar ve görsel içerikteki

arka plan özellikleri (bina türleri, sokak düzeni, dağ silüetleri) kullanılarak olayın Doğu Guta'daki Douma kentinde belirli bir mahallede gerçekleştiği doğrulanmıştır.

Uydu Görüntüleriyle Çapraz Doğrulama: Saldırı iddia edilen tarih ve saat civarındaki uydu görüntüleri incelenerek bölgedeki bina yoğunluğu, tanık videolarındaki manzaralarla eşleştirilmiştir. Saldırı sonrası görüntülerde, olası kimyasal dağıtım mekanizması olan varil bombalarına dair izler veya acil müdahale faaliyetleri aranmıştır.

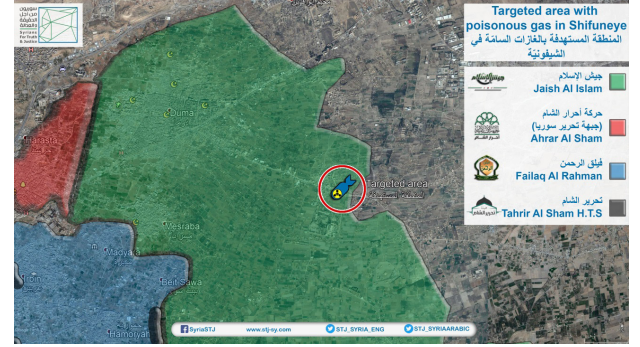
Hava Trafik Verileri ve Askeri Hareketlilik: Saldırı zaman diliminde bölge üzerindeki uçak hareketliliği; özellikle Suriye Hava Kuvvetleri'ne ait helikopterler, uydu görüntüleri üzerinden analiz edilerek şüpheli uçuş rotalarının Douma üzerinden geçtiğine dair kanıtlar bir araya toplanmıştır.

Resmi Açıklamaların ve Silah Profillerinin İncelenmesi: Suriye rejiminin ve müttefiklerinin açıklamaları OSINT bulgularıyla karşılaştırılarak çelişkiler ortaya koyulmuştur. Kullanıldığı iddia edilen kimyasal ajanların (klorin veya sarin) etkileri, tıbbi raporlar ve görsel kanıtlarla karşılaştırılmıştır.

Üç Boyutlu Modelleme ve Krater Analizi: Tanık videolarındaki bina hasarı ve olası bomba kraterleri, üç boyutlu modelleme yazılımları kullanılarak analiz edilmiş, bu analizler, patlamanın kaynağının ve muhtemel dağıtım yönteminin anlaşılmasına katkı sağlamıştır (Bellingcat, 2018).

Bellingcat ekibinin bu raporu, Kimyasal Silahların Yasaklanması Örgütü'nün (OPCW) resmi soruşturmasını ve Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'ndaki sorumluluk tasarısını doğrudan etkilemiştir. Kullanılan metodoloji, teknik veriyi insan hakları ihlali bağlamına oturtturarak uluslararası hukuk deliline dönüştürmüştür.

tür. Dolayısıyla bu incelemeden hareketle OSINT'in gazeteciliğe ve dolayısıyla kamu yararına sunduğu önemli katkıyı gözlemlemek mümkündür.

Şekil 1: Suriye Güçleri'nin Doğu Guta'da Kimyasal Silah Kullandığı İddiası

6. OSINT Gazeteciliğinde Büyük Verinin Avantajları ve Dezavantajları

Teknolojik gelişmelerle birlikte üretilen, saklanan ve işlenen veri miktarı hızla artmaya başlamıştır. Günümüzde Web, akıllı telefonlar, televizyonlar, uydular, sosyal ağlar, kameralar, bankalar, kredi kartları, uçaklar, hastaneler, GPS cihazları, radyolar ve algılayıcılar gibi birçok unsur sürekli farklı formatlarda veri üretmektedirler. Büyük verinin ortaya çıkışı gazetecilik de dahil birçok sektörde devrim yaratmıştır. Aşırı bilgi yüklemesiyle tanımlanan bir çağda, gazeteciler karmaşık verileri analiz etmek ve özgün haberler sunmak için açık kaynaklı istihbarata (OSINT) giderek daha fazla başvurmaktadır.

Büyük verinin OSINT ile birleşmesi, hikayelerin nasıl kaynaklandırıldığını, doğrulandığını ve yayıldığını yeniden tanımlayarak gazetecilik mesleğine hem fırsatlar hem de zorluklar sunmuştur. Gazetecilerin, bu teknolojik dönüşümden en iyi şekilde yararlanabilmeleri için kendilerini sürekli olarak geliştirmeleri ve etik değerlere bağlı kalmaları gerekmektedir. Bu süreçte, veriyi etkili ve anlaşılır bir şekilde kamuoyuna sunma yeteneği, gazetecilerin başarısında kilit bir rol oynamaktadır.

Açık kaynak istihbaratı (OSINT), dijital çağda gazetecilik için vazgeçilmez bir araç haline gelmiştir. Özellikle büyük veriyle entegre edildiğinde, haberlerin doğrulanması, bilinmeyen bilgilere ulaşılması ve karmaşık olayların analiz edilmesi açısından benzersiz fırsatlar sunmaktadır. Ancak, büyük verinin sunduğu bu avantajlar, aynı zamanda veri gizliliği, güvenilirlik ve etik sorunlar gibi önemli zorlukları da beraberinde getirir. Bu bağlamda, OSINT gazeteciliğinde büyük verinin etkilerini hem avantajlar hem de dezavantajlar açısından ele almak, bu yaklaşımın gelecekteki potansiyelini ve sınırlamalarını anlamak adına önem taşır.

6. 1. OSINT Gazeteciliğinde Büyük Verinin Avantajları

Geliştirilmiş Doğrulama: İnternetteki yanlış bilgi bolluğu ile birlikte, OSINT teknikleriyle birleştirilmiş büyük veri araçları gazetecilerin iddiaları hızlı bir şekilde doğrulamasını sağlar. Video görüntüsü meta verileri veya sosyal medya zaman damgaları gibi birden fazla veri kaynağının çapraz referanslanması, inandırıcılığı ve güvenilirliği artırır.

Hız ve Ölçek: Büyük veri araçları, bilgiyi tek başına insan çabasıyla ulaşılamayacak bir ölçekte ve hızda işler. Son dakika haberlerinde bu özellik gazetecilerin bilgileri hızla toplamasına ve zamanında güncellemeler sağlamasına olanak tanır.

Hikâye Çeşitlendirme: Gazeteciler, başka türlü fark edilmeyecek hikayeleri, özellikle de veri kümelerinde gömülü olanları ortaya çıkarabilirler. Örneğin, çevresel verilerin analizi, araştırmacı haberciliği gerektiren endüstriyel kirlilik eğilimlerini veya iklim değişikliği etkilerini ortaya çıkarabilir.

6. 2. OSINT Gazeteciliğinde Büyük Verinin Dezavantajları

Gizlilik Endişeleri: Gazeteciler kamuya açık verilere erişirken ve bunları kullanır-

ken etik ikilemlerin üstesinden gelmelidir. Veriler teknik olarak açık kaynaklı olsa bile, kullanımı bireysel gizlilik haklarını ihlal edebilir, rıza ve ahlaki sorumlulukla ilgili soruları gündeme getirebilir.

Verilerin Yanlış Yorumlanması: Büyük verinin karmaşıklığı, özellikle gazeteciler veri analizi konusunda gerekli eğitimi almadığında, yanlış yorumlamalara yol açabilir. Yanlış raporlanan istatistikler veya hatalı analizler gazetecilik güvenilirliğini zedeleyebilir.

Algoritmik Önyargı: Büyük veri araçları genellikle gazetecilerin haberlerini dayandırdıkları sonuçları çarpıtarak önyargılara yol açabilen algoritmalara dayanır. Bu tür önyargıların farkında olunması ve azaltılması tarafsızlığın korunması açısından kritik önem taşır.

6. 3. Büyük Veri Çağında Gazeteciliğin Geleceği: OSINT

Büyük veri gelişmeye devam ettikçe, gazetecilikteki uygulamaları da gelişecektir. Yapay zeka (AI) ve makine öğrenimi (ML), gazetecilerin verileri analiz etme ve içgörü üretme becerilerini daha da geliştirecektir.

Örneğin tahmine dayalı analiz yapma, gelecekte toplumsal eğilimlerin belirlenmesine yardımcı olarak ekonomik değişimler veya halk sağlığı krizleri gibi konularda proaktif haberciliğe olanak sağlayabilir. Ancak gazeteciliğin bir meslek olarak eğitim standartları yeniden belirlenmeli ve veri analizi konusunda uzmanlarla iş birliğine öncelik verilmelidir. Gazetecileri veri araçlarını kullanma becerileriyle donatmak ve veri bilimcilerle ortaklıklar geliştirmek daha doğru ve etkili habercilik yapılmasını sağlayabilir. Bununla birlikte, teknolojik ilerlemeye adaptasyonun yanı sıra veriye bağlı etik standartları korumak kamuoyu nezdinde gazeteciliğin güvenilirliğini korumak için son derece önemlidir.

Büyük veri ve OSINT, gazeteciliği daha dinamik, veri odaklı bir disipline dönüştürmektedir. Gazeteciler bu araçlardan yararlanarak

perde arkasında kalan anlatıları ortaya çıkarabilir, bilgileri daha etkili bir şekilde doğrulayabilir ve daha zengin, daha kapsamlı raporlar sunabilir. Gazeteciler bu yeni çağa uyum sağlamaya devam ederken, büyük veri ve OSINT'in entegrasyonu sadece teknolojik bir evrimi değil, aynı zamanda modern gazeteciliğin rolü ve sorumluluklarında derin bir değişimi de temsil etmektedir. İnovasyon ve hesap verebilirlik sayesinde gazetecilik mesleği, büyük veri çağında daha bilgili ve bağlantılı bir dünyayı şekillendirerek gelişme potansiyeline sahiptir. Büyük Veri'nin yaşamımızdaki olumlu etkilerinin yanında olumsuz veya riskli etkileri de mevcuttur. Bunların en başında mahremiyet ve etik (Boyd & Crawford, 2012), eğilimlerin cezalandırılması ve verinin diktatörlüğü gibi sorunlar gelmektedir. (Manovich, 2011). Kişilerin özel hayatlarıyla alakalı fotoğraflardan alışveriş kayıtlarına, kredi kartı numaralarından ev adreslerine, sağlık bilgilerinden mesaj ve e-postalarına kadar birçok kişisel bilgi Büyük Veri kapsamındadır. Bunlar ve bunlar gibi internet ortamında bırakılan dijital izler sebebiyle kişilere ulaşılabilir, mahremiyet ve etik konusunda sıkıntılar yaşanabilir. Kişisel bilgilerin veri setlerinden çıkarılarak "anonimleştirme" tekniği mahremiyeti korumada kullanılmaktadır. Ancak anonimleştirme küçük veri setlerinde uygulanabilir olsa da Büyük Veri'de uygulanması zordur (Narayanan & Shmatikov, 2019). Ayrıca Büyük Veri sayesinde kişilerin eğilimleri sonucunda bir suç işlemesi sebebiyle "suç işleme olasılığı yüksek" diye cezalandırma gibi uygulamalara da gidilebilir (Mayer-Schönberger & Cukier, 2013). Bu durumu anlatan en güzel örneklerden biri, 2006 yapımı olan "Azınlık Raporu" adlı filmidir. Bu filmde Büyük Veri'yle suç işlemeye yönelik eğilimler ve toplumda huzursuzluk çıkarabilecek durumlar çıkarımsal olarak hesaplanıp müdahale edilmektedir. Günümüzde Brian Lapping tarafından geliştirilen Pax sistemi, dünyanın farklı bölgelerinden yapılan telefon aramaları, sosyal medya gönderileri yardımıyla çı-

kabilecek yasadışı olay, eylem, katliam gibi olumsuz durumları kestirerek duruma dair bilgileri hükümetlere satmaktadır (Krotoski, 2012). Bunun yanında, kullanıcıların bilgilerine en fazla sahip olan sosyal ağ siteleri ve işletim sistemi sahipleri bu sosyal verilerle güçlenebilmekte ve bu da hem kurumlar hem de kişiler üzerinde risk yaratabilmektedir. Bu durumu Manovich "verinin diktatörlüğü" olarak ifade etmekte ve insanlar hakkında daha çok veriye sahip olanların hem daha güçlü olduğunu, hem de onları daha hızlı etkileyebileceğini belirtmektedir. (Manovich, 2011).

SONUÇ

Dijitalleşmenin gazetecilik pratiklerine kattığı dinamizm, büyük veri ve açık kaynak istihbaratı (OSINT) gibi araçlarla daha da güçlenmiştir. Bu çalışma, büyük verinin gazetecilikteki rolünü ve OSINT'in haber üretim süreçlerine olan katkılarını detaylı bir şekilde incelemiştir. Elde edilen bulgular, bu teknolojilerin haberlerin doğrulanması, çeşitlendirilmesi ve derinlemesine analiz edilmesi gibi alanlarda önemli avantajlar sunduğunu ortaya koymaktadır. Ancak, gizlilik endişeleri, verilerin yanlış yorumlanması ve algoritmik önyargı gibi dezavantajlar da göz önünde bulundurulmalıdır. Gazeteciliğin geleceğinin, büyük veri ve OSINT gibi teknolojilerin etkin kullanımıyla şekilleneceği söylenebilir. Bu süreçte, gazetecilerin veri analizi ve teknoloji konusundaki becerilerini geliştirmesi, etik ilkelere bağlı kalması ve disiplinler arası iş birliklerini artırması kritik önem taşımaktadır. Ayrıca, kamuoyunun doğru bilgiye erişim hakkını korumak için veri güvenliği ve şeffaflık konularında yeni düzenlemelere ihtiyaç duyulmaktadır. Dijital habercilik, büyük veri ve OSINT ile entegre olduğunda, gazeteciliğin kapasitesini ve etkisini önemli ölçüde arttırarak dönüştürmüştür. Ancak bu dönüşüm, teknolojinin sunduğu olanaklar kadar, beraberinde getirdiği riskleri yönetmeyi de gerektirmektedir. Örneğin, yapay zeka destekli veri analizi, haber üretim süreçlerini

hızlandırırken, algoritmaların içerdiği önyargılar (örneğin, ırk veya cinsiyet temelli veri eksiklikleri) haberlerin nesnelliğini tehdit etmektedir. Benzer şekilde, OSINT kullanımı sırasında kamuya açık verilerin kötüye kullanımı, bireylerin mahremiyet haklarını ihlal etmektedir. Büyük veri ve OSINT, gazeteciliği daha güçlü ve etkili bir disiplin haline getirme potansiyeline sahiptir. Ancak, bu potansiyelin tam anlamıyla gerçekleşebilmesi için teknolojik gelişmelerin yanı sıra etik ve eğitimsel adımların da atılması gerekmektedir. Gazetecilik mesleği, bu dönüşüm sürecinde kendini yeniden tanımlayarak, bilgi çağının gerekliliklerini karşılayacak şekilde evrimleşmelidir.

Bu araştırmanın temel problemi, büyük veri ve OSINT'in gazeteciliğin doğruluk, şeffaflık ve hesap verebilirlik ilkelerini güçlendirme potansiyeli ile bu potansiyeli baltalayan etik-teknik zorluklar arasındaki gerilimi anlamak ve yönetmeye dair bir çerçeve sunmaktır. Elde edilen bulgular, bu potansiyelin gerçekleşebilmesi için teknolojik yetkinliğin yanı sıra güçlü etik güvencelerin ve kurumsal düzenlemelerin şart olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda, gazetecilik müfredatlarına, sadece teknik becerileri değil, aynı zamanda veri etiği, algoritmik önyargıyı tanıma ve azaltma, mahremiyet hukuku ve veri okuryazarlığı gibi derslerin zorunlu olarak entegre edilmesi önerilmektedir. Medya kuruluşları, büyük veri analizi ve OSINT kullanılarak ürettikleri haberlerde, kullanılan veri kaynaklarını, analiz yöntemlerini ve etik değerlendirme süreçlerini açıkça kamuoyu ile paylaşmalıdır. Haber üretiminde kullanılan algoritmaların şeffaflığı ve denetlenebilirliği için sektörel ve uluslararası düzeyde düzenleyici çerçeveler geliştirilmelidir.

Bu çalışmanın bulguları ve sınırlılıkları, gelecek araştırmalar için önemli bir zemin sunmaktadır. Farklı OSINT araçlarının gazetecilik bağlamında doğruluk oranları, mahremiyet ihlali potansiyeli ve erişilebilirlikleri üzerine sistematik karşılaştırmalı çalışmalar yapılmalıdır. Ayrıca, farklı ülkelerdeki kültürel ve hu-

kuki bağlamlarda, gazetecilerin OSINT kullanımı pratikleri, karşılaştıkları etik zorluklar ve çözümler karşılaştırmalı olarak ele alınabilir. Sonuç olarak, büyük veri ve OSINT, gazeteciliği daha güçlü, kanıta dayalı ve hesap sorabilir bir disiplin haline getirme potansiyelini barındırmaktadır. Bu potansiyelin gerçekleşmesi adına daha çok akademik çalışmalar yapılmalı, böylelikle, bu teknolojileri ustalıkla kullanan ve kamu yararı gözetken gazeteciler yetiştirmek için ı ışık tutulmalıdır.

KAYNAKÇA

- Aktaş, C. (2007). İnternetin Gazeteciliğe Getirdiği Yenilikler, Selçuk İletişim, 5, 1: ss. 30-41.
- Belair-Gagnon, V. & Holton, A. E. (2018). Boundary work, interloper media, and analytics in newsrooms. *Digital Journalism*, 6(4), 492-508. DOI:10.4324/9780429347108-6
- Bellingcat, (2018). <https://www.bellingcat.com/news/mena/2018/03/15/syrian-forces-bombard-eastern-ghouta-chemical-weapons-fourth-consecutive-time-since-beginning-2018/>
- Boyd, D. & Crawford, K. (2012). Critical Questions For Big Data: Provocations for a cultural, technological, and scholarly phenomenon. *Information, Communication & Society*, 15(5), 662-679. <https://doi.org/10.1080/1369118X.2012.678878>
- Böhm, I., & Lolagar, S. (2021). Open source intelligence: Introduction, legal, and ethical considerations. *International Cybersecurity Law Review*, 2(2), 317-337. <https://doi.org/10.1365/s43439-021-00042-7>
- Burgess, J. ve Hurcombe, E. (2019). Digital Journalism as Symptom, Response, and Agent of Change in the Platformed Media Environment. *Digital Journalism*, 7(3), 359-367. DOI:10.1080/21670811.2018.1556313
- Cackett, Doug. Information Management

- and Big Data, A Reference Architecture. White paper. Redwood Shores: Oracle Corporation, 2013. Web. 05.02.2025.
- Coddington, Mark. 2015. "Clarifying Journalism's Quantitative Turn." *Digital Journalism* 3 (3): 331-348.
- Dağ, P. (2020). Veri Gazeteciliği. İçinde, T. Durna (Ed.), *Sivil toplum kuruluşları için hak temelli gazetecilik kılavuzu* (pp. 127-155). um:ag Vakfı Yayınları.
- Diebold Francis X. (2012). A Personal Perspective on the Origin(s) and Development of Big Data: The Phenomenon, the Term, and the Discipline, Erişim Tarihi: 05.02.2025 http://economics.sas.upenn.edu/~fdiebold/papers/paper112/Diebold_Big_Data.pdf,
- Duran, R. (2003). *Yurttaş Gazeteciliği*, *Gazetecilik ve Habercilik*, Sevdal Alankuş (ed), *Gazetecilik ve Habercilik*, IPS İletişim Vakfı Yayınları, İstanbul.
- Durgeç Aydoğan, P. (2017). Alternatif bir medya alanı olarak yurttaş gazeteciliği. *Journal of International Social Research*, 10(50).
- Güz, N., Yanık, H., Yegen, C. (2017). İletişim Fakülteleri Eğitim Sistemine Yönelik Yeni Bir Yaklaşım. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 3(5), 1546-1560.
- Hammond, P. (2017). From Computer-Assisted to Data-Driven: Journalism and Big Data. *Journalism*. 18:4, 408-424.
- Holovaty, A. (2006). "A fundamental way newspaper sites need to change", <http://www.holovaty.com/writing/fundamental-change/>, Erişim tarihi: 24.12.2024.
- Kalsın, B. (2016). Geçmişten Geleceğe İnternet Gazeteciliği: Türkiye Örneği. *The Journal of Academic Social Science Studies*
- Karaman, M., & Önder, M. (2017). Yurttaş Gazeteciliğinin Ana Akım Medyaya Etkisi: Whatsapp İhbar Hatları Örneği. *Erciyes İletişim Dergisi*, 5(2), 164-180.
- Kavaklı, M. & Yalçın, S.B. (2019). İnternet Bağımlılığı ve Algılanan Stres İlişkisinin Algılanan Sosyal Destek Açısından İncelenmesi. *Bağımlılık Dergisi*, 20(4), 175-18.
- Keleştemur, A. S. (2018). 'Siber İstihbaratın Kamu Güvenliği İçin Rolü ve Önemi', *Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul Gedik Üniversitesi (Yüksek Lisans Tezi)*.
- Kent, S. (2003). *Stratejik istihbarat* (Y. Özbek ve N. Şüküroğlu, Çev.) ASAM Yayınları
- Krotoski, A. (2012). Big Data age puts privacy in question as information becomes currency, <https://www.theguardian.com/technology/2012/apr/22/big-data-privacy-information-currency> Erişim Tarihi: 14.01.2025
- Kurt, H. (t.y.). *Gazetecilik Pratiği ve Sosyal Medya*. Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 35(1), 821-835.
- Lewis, S. C. & Westlund, O. (2015). Actors, actants, audiences, and activities in cross-media news work. *Digital Journalism*, 3(1), 19-37.
- Lorenz, M., Kayser, N., & McGhee, G. (2011). Media companies must become trusted data hubs. *EJC Magazine*. <http://ejc.net/magazine/article/media-companies-must-becometrusted-data-hubs> Erişim tarihi:15.02.2025
- Lowenthal, M. M. (2020). *Intelligence: From secrets to policy*. CQ Press
- Manovich, L. (2011). *Trending: The Promises and the Challenges of Big Social Data*. In M. K. Gold (Ed.), *Debates in the Digital Humanities*. Minneapolis, MN: The University of Minnesota Press.
- Mayer-Schönberger, V., & Cukier, K. (2013). *Big data: A revolution that will transform how we live, work, and think*. Houghton Mifflin Harcourt.
- Narayanan, A., & Shmatikov, V. (2019). Robust de-anonymization of large sparse datasets: a decade later. May, 21, 2019.
- Narin, B. (2017). Uzman Görüşleri Bağlamında Haber Üretiminde Otomatikleşme: Robot Gazetecilik. *Galatasaray Üniversitesi İletişim Dergisi*(27), 79-108.

- Narin, B., Ayaz, B., Fırat, F. ve Fırat, D. (2017). Büyük veri ve gazetecilik ilişkisi bağlamında veri gazeteciliği, *AJIT-e: Online Academic Journal of Information Technology*, 8 (30), 215- 235.
- Narmanlıoğlu, H. (2021). Veri gazeteciliği ve veri manipülasyonu. O. Çalışkan (Ed.), *Çarpıtılmış gerçekliğin inşası cilt 2* (ss. 47-63). Nobel Akademi.
- Özdoğan, O. (2019), *Endüstri 4.0 Dördüncü Sanayi Devrimi ve Endüstriyel Dönüşümün Anahtarları*, İstanbul: Pusula Yayınları. S. 68.
- Parasie, S. (2014). Data-Driven Revelation?, *Digital Journalism*, DOI:10.1080/21670811.2014.976408, 1-17.
- Parks, R. M. (2014). Big data in communication research: its contents and discontents, *Journal of Communication*, 64(2014), 355-360.
- Pavlik, J. V. (2013). *Yeni Medya ve Gazetecilik*. (Çev. M. Demir ve B. Kalsın). Ankara: Phoenix Yayınevi
- Rençber, H. (2019). Siyasal iletişimde teknolojinin dijital dönüşümü. In B. Solmaz (Ed.), *Siyasal iletişimin dijital dönüşümü*, s.71-106.
- Rogers, C. R. (1986). Carl Rogers on the development of the person-centered approach. *Person-Centered Review*, 1(3), 257-259.
- Toffler, A. *The Third Wave; Morrow*: New York, NY, USA, 1980; p. 544
- Ularu, E. G., Puican, F. C., Apostu, A., & Velicanu, M. (2012) The Evaluation of Big data as a Research and Scientific Topic: Overview of the Literature, *Database Systems Journal*, 3 (4), s. 3-14.
- Ünver, H. A. (2018). Digital Open Source Intelligence and International Security: A Primer. Centre for Economics and Foreign Policy Studies. <http://www.jstor.org/stable/resrep21048>
- Van der Woude, M., Dodds, T., & Torres, G. (2024). The Ethics Of Open Source Investigations: Navigating Privacy Challenges In a Gray Zone Information Landscape. *Journalism*, 0(0). <https://doi.org/10.1177/14648849241274104>
- Williams, H. J., Blum I. (2018). Defining Second Generation OSINT for the Defense Enterprise, Santa Monica: RAND Corporation, 1-14.
- Wu, X., Qin, D., Li, Y. (2022) Challenges and Inspirations of AI and Related Technologies in Intelligence Analysis, *IEEE ITAIC*, s. 451-455